

Polska – Turcja: 600 lat

Autor tekstu: **Andrzej Wendrychowicz**

Jan Długosz w *Kronikach* zapisał, że w roku 1414 władca Imperium Osmańskiego, sułtan Mehmet I Celebi przyjął na swoim dworze w Bursie, ówczesnej stolicy imperium, pierwszą polską misję dyplomatyczną w osobach Skarbka z Gór i Grzegorza Ormianina. Byli to pierwsi dyplomaci z Europy na sułtańskim dworze.

W tym roku mija 600 lat od tamtego wydarzenia. *To jedne z najdłużej utrzymywanych stosunków dyplomatycznych w historii polityki* — przypomniał w tureckiej prasie minister Radosław Sikorski. Rocznicę tę obchodzimy uroczystie i w Polsce i w Turcji. Sejm podjął specjalną uchwałę, w której napisano m.in.

Sześćset lat temu Polska jako pierwszy kraj europejski nawiązała relacje dyplomatyczne z Turcją (...)

Turcja — mimo wojen, jakie toczyły się między Rzeczpospolitą a Imperium Osmańskim — jako jedyny sąsiad nie wzięła udziału w rozbiorach Polski, ani nigdy ich nie uznała, mimo, że w 1795 r. Polska przestała istnieć jako państwo (...) Sejm Rzeczypospolitej Polskiej wyraża nadzieję, że obchody sześćsetlecia nawiązania relacji dyplomatycznych umocnią przyjaźń pomiędzy oboma państwami i narodami. (...) Współczesne relacje obu państw oparte są na solidnych podstawach.

Rzeczpospolita w 1686, na południu sąsiadowała z Imperium Osmańskim, Wikipedia

Te solidne podstawy to zawarty w roku 1923 w Lozannie traktat przyjaźni między odrodzoną Polską a nowo utworzoną Republiką Turcji. Polską Józefa Piłsudskiego i Turcją Mustafy Kemala Atatürka, mężami stanu równie wielkimi, co barwnymi i kontrowersyjnymi, bohaterami swoich narodów. W roku 1993 zawarto nowy układ o przyjaźni i współpracy, a w roku 2009 przyjęto deklarację o polsko-tureckim partnerstwie strategicznym.

1. Wikipedia

Chociaż z lekcji historii pamiętamy o różnych mniejszych i większych starciach zbrojnych polsko-tureckich, to z tych sześciu już wieków oficjalnych stosunków dyplomatycznych trwały one łącznie zaledwie 25 lat. A zaczęły się dopiero na początku XVII wieku, kiedy to poddani Turcji Tatarzy i poddani Rzeczypospolitej Kozacy zaczęli wzajemnie najeżdżać na swoje terytoria. W przegranej przez nas bitwie z Turkami pod Cecorą (1620) poległ hetman Stefan Żółkiewski. W okresie potopu szwedzkiego Turcja opowiedziała się po stronie polskiej; sułtan Mehmed IV wysłał nam z pomocą korpus tatarski.

Jak przypomina Sejm w swojej uchwale, Turcja (jako jedyne państwo obok Szwajcarii) nigdy nie uznała rozbiorów Polski. Pielęgnowana jest legenda, że w czasach rozbiorów na dworze sułtana stało puste krzesło czekające na polskiego ambasadora, a przy corocznych spotkaniach

z dyplomatami mistrz ceremonii wygłaszał formułkę: „Poseł Lechistanu jeszcze nie przybył”.

W skarbcu sułtańskim były przechowywane klucze do budynku polskiej ambasady, które nam uroczyście zwrócono w roku 1918 po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Podczas II wojny światowej nieprzerwanie pracowała ambasada RP w Ankarze, a władze tureckie pomagały uciekinierom z okupowanej przez Niemców Polski.

Turcja wspierała nas w staraniach o członkostwo w NATO. Aktualnie oba kraje robią wzajemne interesy za 5 miliardów dolarów rocznie. W Polsce działa około 150 firm tureckich, jedna z nich kopie drugą nitkę warszawskiego metra.

Po tym krótkim wprowadzeniu w długie i bogate dzieje polsko-tureckie chciałem przypomnieć kilku Polaków, których drogi życiowe zawiodły do Turcji.

O tym, że Adam Mickiewicz zmarł w Konstantynopolu, gdzie zamierzał organizować Legion Polski oraz Legion Żydowski wiemy chyba wszyscy. Niewiele jednak zdążył zdziałać, bo zmarł po dwóch miesiącach od przybycia do Turcji. Po upadku powstania węgierskiego, w 1849 roku w Turcji znalazł się także polsko-węgierski bohater, generał Józef Bem. Przeszedł na islam i wstąpił do tureckiej armii. Bem opracował m.in. plany reorganizacji armii tureckiej, rozbudowy fortyfikacji, a także projekty uregulowania rzek. W uznaniu zasług został generałem tureckiej armii. Jego ostatnią bitwą była obrona Aleppo przed najazdem arabskim. Także Bem niewiele zdążył zrealizować ze swoich projektów, zmarł w 1850 roku na malarię azjatycką.

Inni, choć może mniej znani nam Polacy, także znaleźli miejsce w historii Turcji. Chyba najznamienitszym z nich był Mustafa Dżałeddin Pasza, albo Mustafa Celaleddin Pasza. Jego prawdziwe nazwisko brzmiało Konstanty Półkocz Borzęcki, a urodził się pod Łęczycą. Brał udział w Powstaniu Wielkopolskim w 1848 roku przeciwko Prusakom oraz w rewolucji węgierskiej w latach 1848-1849. Po jej upadku wyemigrował do Turcji, przeszedł na islam i zaciągnął się do armii tureckiej. Wsławił się na polu bitwy w licznych wojnach. Został kapitanem tureckiego sztabu generalnego i stanął na czele służby kartograficznej, a następnie otrzymał stopień generała dywizji. Zginął w wojnie z Czarnogórą. Jego ciało złożono w meczecie w Spor nad Driną w Albanii, gdzie został pochowany jako turecki bohater narodowy.

Borzęcki, vel Celaleddin Pasza napisał *Le Turcs anciens et modernes* — traktat o wczesnej i współczesnej historii Turcji. Czytając to dzieło Kemal Pasza dokonał mnóstwa podkreśleń.

Starzy Przyjaciele, Nowi Liderzy:
600 lat Polsko - Tureckich
Stosunków Dyplomatycznych

Zaznaczył także miejsce w książce, w którym autor zalecił odejście od alfabetu arabskiego i przyjęcie w Turcji alfabetu łacińskiego. Kemal Pasza, czyli późniejszy Mustafa Kemal Atatürk, twórca współczesnej Turcji i jej pierwszy prezydent dopisał przy tym zaleceniu uwagę: wykonać!! Dzieło Celaleddina uchodzi za biblię nowożytnego nacjonalizmu tureckiego. Autor udowodnił, że narody żywił turecki jest starszy od islamu. Prostego Turka z Anatolii Celaleddin wyniósł do rangi nazwy narodu rządzącego w imperium osmańskim. Atatürk miał powiedzieć o Borzęckim: *Ten Polak jest wart pomnika ze szczerego złota.*

600 lat więzi polsko-tureckiej

Mehmet Iskender Pasza to polski wojskowy Antoni Aleksander Iliński (1812-1861) z Wołynia. Walczył w Powstaniu Listopadowym oraz jako adiutant generała Józefa Bema w powstaniu węgierskim. Następnie zaciągnął się do armii tureckiej i brał udział w prowadzonych przez nią wojnach. Zasłynął podczas wojny krymskiej (1854-1855), po zakończeniu której został mianowany generałem (Iskander Pasza) oraz gubernatorem Bagdadu.

Ali Bej Ali Ufki to Wojciech Bobowski, urodzony w 1610 roku w Wielkopolsce. Tatarzy pojмали go w wieku młodzieńczym do niewoli i sprzedali na dwór sułtana Murada IV, gdzie przeszedł na islam i był tłumaczem, poetą, malarzem i muzykiem. Jego utwory muzyczne są uważane za jedne z najważniejszych w muzyce osmańskiej XVII wieku. Znał ponoć, poza polskim i tureckim, 15 języków starożytnych i nowożytnych.

Karol Brzozowski powstaniec styczniowy, inżynier, poeta, geolog, geograf i etnolog. Po upadku powstania wstąpił do służby tureckiej. Spośród jego licznych dokonań w Turcji warto wspomnieć, że to on opracował pierwszą mapę topograficzną gór Zagros i zbudował setki kilometrów linii telegraficznych. Walczył w wojnie rosyjsko tureckiej 1877-78. Demokraci lwowscy powołali go na swojego przedstawiciela w Konstantynopolu.

Sadyk Pasza to Michał Czajkowski, polski powstaniec i polityk, powieściopisarz, uczestnik Wiosny Ludów. Przez większość życia przebywał w Turcji. To on w roku 1842 na zlecenie księcia Adama Czartoryskiego utworzył koło Stambułu istniejącą do dzisiaj osadę polską Adampol-Polonezköy.

Dała ona schronienie błąkającym się po Bliskim Wschodzie polskim zbiegom politycznym i bojownikom powstania węgierskiego 1848 roku i powstania styczniowego. Nazwę Adampol nadano osadzie na cześć jej fundatora, księcia Adama Czartoryskiego. Władze tureckie chętnie przyjmowały młodych i dobrze wykształconych polskich patriotów. Wielu z nich porobiło kariery w nowej ojczyźnie. To oni budowali pierwszą linię kolejową na Bałkanach, pierwsze porządne drogi i mosty, linie telegraficzne, urządzenia irygacyjne.

Nie udało mi się ustalić nazwisk Turków, którzy w podobny sposób zasłużyli się w służbie Rzeczypospolitej. Chętnie skorzystam z podpowiedzi Czytelników.

Podobna tematyka na: polandturkey.com, turcja.org.pl

Andrzej Wendrychowicz

Były wiceprezes Polskiego Stowarzyszenia Racjonalistów. Jest założycielem i koordynatorem portalu edukacyjnego etykawszkole.pl oraz tłumaczem literatury naukowo-technicznej.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 24-07-2014)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9704) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,9704>)

Contents Copyright © 2000-2012 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2012 Michał Przech

Właścicielem portalu Racjonalista.pl jest Fundacja Wolnej Myśli.

Autorem portalu jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie elementy tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl